

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні недосконалість законодавчого та нормативно-правового забезпечення процесів державного регулювання підприємницької діяльності, неефективність фіскальної політики, недоліки податкової системи, низька інвестиційна привабливість приватного підприємницького сектору та національної економіки в цілому, низький рівень інноваційної активності підприємств, відсутність дієвої програми підтримки експортноорієнтованих вітчизняних підприємств, необхідність проведення інституціональних змін і формування інфраструктури підтримки розвитку суб'єктів підприємництва зумовлює необхідність суттєвого перегляду діючої наразі державної регуляторної політики у сфері розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу. У зв'язку з цим особливої актуальної набуває дослідження процесів державного регулювання суб'єктів підприємницької діяльності з метою визначення дієвих інструментів формування та реалізації державної регуляторної політики у сфері розвитку малого та середнього бізнесу.

Відповідно до Господарського кодексу правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів [1]. Державне регулювання покликане компенсувати недоліки ринкового саморегулювання. Його конкретні напрями, масштаби та методи визначаються характером і гостротою соціально-економічних проблем у певний період. Забезпечення органічного поєднання механізмів ринкового саморегулювання та державного регулювання є запорукою економічного і соціального розвитку країни, наскільки оптимально вдасться забезпечити таке сполучення залежить від діяльності державних органів [2].

Відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [3] державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності – напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України.

Наукові дослідження щодо визначення сутності державного регулювання підприємницької діяльності мають декілька основних спрямувань. Більшість вчених розглядають державне регулювання сфери підприємництва як процес різнобічного впливу держави через відповідні державні органи на суб'єкти підприємництва за допомогою правових, адміністративних та інших регулюючих норм. Деякі з науковців розглядають дане поняття більш широко, включаючи до системи державного регулювання складову державної

підтримки та стимулювання розвитку суб'єктів підприємництва. Однак, незважаючи на деяку різнобічність поглядів науковців на систему державного регулювання економіки, вчені одноголосно наголошують на необхідності «розумного» втручання державної влади в економічні процеси, так як ринковий механізм не в змозі самостійно забезпечити ефективне функціонування економічної системи.

Згідно Господарського кодексу України [1], основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Приймаючи до уваги наукові здобутки щодо розробки теоретичного базису державної регуляторної політики у сфері малого та середнього бізнесу і визначення дієвих методів та інструментів її реалізації, сформовано інструментарій державної регуляторної політики у сфері розвитку малого та середнього підприємництва, що передбачає систематизацію інструментів державного впливу за двома основними векторними спрямуваннями: інструменти державного регулювання та інструменти державної політики підтримки і стимулювання розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва.

У межах формування інструментарію державного регулювання малих та середніх підприємств доцільно виділити декілька основних груп інструментів державного регуляторного та координаційного впливу:

- легалізація підприємницької діяльності, що враховує державну реєстрацію суб'єктів підприємництва; ліцензування та патентування підприємницької діяльності; отримання документів дозвільного характеру тощо;

- бюджетно-податкова політика, що передбачає встановлення та регулювання податкових ставок; регулювання ставок банківських кредитних відсотків; використання режимів спрощеного та презумптивного оподаткування; запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності підприємств тощо;

- ринкова регуляторна політика, яка реалізується за рахунок використання таких інструментів як: обмеження монополізму; контроль ринкової конкуренції; антиінфляційна політика; антикризова політика; державне регулювання тіньової економіки; захист прав споживачів; технічне державне регулювання, зокрема проведення стандартизації та сертифікації продукції; соціальна та екологічна відповідальність підприємств тощо.

Приймаючи до уваги значні складнощі функціонування вітчизняного бізнесу, важливою складовою сформованого інструментарію є державна політика підтримки і стимулювання розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу, що передбачає виділення інструментів державного прогнозування та планування розвитку підприємств, податкової та фінансово-інвестиційної політики, інформаційно-консультативного та інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Державне планування та прогнозування розвитку малого та середнього підприємництва здійснюється за рахунок розробки стратегій і програм підтримки та стимулювання розвитку суб'єктів малого і середнього бізнесу; моніторингу і коригування реалізації підтримуючих та стимулюючих заходів держави щодо розвитку малих та середніх підприємств тощо. Податкова політика передбачає застосування таких інструментів як податкові пільги, податкові канікули та податкові кредити; запровадження безподаткового режиму для підприємців-початківців на визначений період (два-три роки) тощо. Фінансово-інвестиційна політика враховує використання таких інструментів державної підтримки і

стимулювання розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу як пільгове кредитування; бюджетні цільові інвестиції; державні дотації, субсидії та компенсації; страхування ризиків; створення гарантійних фондів; надання державних гарантій за кредитами; пільгова оренда приміщень; лізинг; мікрофінансування; краудфандинг; венчурне кредитування; державні закупівлі; державне співфінансування; субсидування та компенсація відсоткових ставок за кредитами комерційних банків; кредитне посередництво; фінансова допомога на інноваційно-технологічний розвиток суб'єктів малого та середнього бізнесу; залучення міжнародних фінансово-кредитних інститутів до фінансування суб'єктів малого та середнього бізнесу тощо. Інформаційно-консультативне забезпечення державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності передбачає надання консультативних послуг з питань легалізації, ліцензування і патентування підприємств та інших питань, пов'язаних з державним регулюванням підприємницької діяльності; консалтингових та аудиторських послуг; організацію навчальних курсів і бізнес-тренінгів з питань створення та функціонування малих та середніх підприємств; створення ефективної онлайн-платформи для взаємодії бізнес-суб'єктів та держави тощо. Інституціональне забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності враховує використання таких інструментів як формування інфраструктури підтримки розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу; створення державних та державно-приватних фінансових інститутів; створення і розширення мережі центрів молодіжної інноваційної творчості на базі вищих навчальних закладів тощо.

Розроблений інструментарій державної регуляторної політики у сфері розвитку малого та середнього підприємництва має значну теоретико-методичну цінність для забезпечення сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності та формування сприятливого бізнес-середовища їх функціонування.

Список джерел:

1. *Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/>. – Назва з екрану.*

2. *Шпаков В.В. Механізми державного регулювання господарської діяльності: постановка проблеми [Електронний ресурс] / В.В. Шпаков // Економічна теорія та право. – 2015. – № 3 (22). – С. 240-252. – Режим доступу: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-240-252.pdf>. – Назва з екрану.*

3. *Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс]: Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV. Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 22.09.2016 р. № 1540-VIII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>. – Назва з екрану.*